

24. Orellana M.A. Criminal punishment for environmental damage: Individual and state responsibility at a crossroad. [Electronic source] / M.A. Orellana // Georgetown International Environmental Law Review. – 2005. – Access mode : http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3970/is_200507/ai_n14684851.

25. Leebaw B. Scorched Earth: Environmental War Crimes and International Justice / B. Leebaw // Perspectives on Politics. – 2014. – Vol. 12, No. 4. – P. 773-774.

26. UN GA Resolution 2603 "Question of Chemical and Bacteriological (Biological) Weapons" [Electronic source] – 16 December 1969. – Access mode : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/25/37/IMG/NR025737.pdf?OpenElement>.

27. Situation in Darfur, Sudan, Prosecutor v. Omar Al-Bashir, ICC-02/05-01/09-3 : Second Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest [Electronic source]. – 12 July 2010. – Access mode : https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2010_04826.PDF.

28. Situation in the Republic of Mali, The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, ICC-01/12-01/15 : Case Information Sheet [Electronic source]. –

Access mode : <https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi/Documents/Al-MahdiEng.pdf>.

29. Situation in the Republic of Mali, The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, ICC-01/12-01/15 : Judgment and Sentence. 27 September 2016 [Electronic source]. – Access mode : https://www.icc-cpi.int/courtrecords/cr2016_07244.pdf.

30. Prospero L. Embracing the 'Human Factor': Is There New Impetus at the ICC for Conceiving and Prioritizing Intentional Environmental Harms as Crimes Against Humanity? / L. Prospero, J. Terrosi // Journal of International Criminal Justice. – 2017. – Vol. 15, issue 3. – P. 509-525.

31. Policy Paper on Case Selection and Prioritisation / CC Office of the Prosecutor [Electronic source]. – 15 September 2016. – Access mode : https://www.icc-cpi.int/itemsdocuments/20160915_otp-policy_case-selection_eng.pdf.

32. Cusato E.T. Beyond Symbolism: Problems and Prospects with Prosecuting Environmental Destruction before the ICC. // Journal of International Criminal Justice. – 2017. – Vol. 15, issue 3. – P. 491-507.

Надійшла до редколегії 24.04.19

M. Medvedieva, Doctor of Law, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
T. Korotkiy, PhD., Associate Professor
National University 'Odesa Law Academy', Odesa, Ukraine

INTERNATIONAL LEGAL REGIMES FOR THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT IN RELATION TO ARMED CONFLICT

The article deals with the international legal regimes of the protection of the environment in relation to armed conflict, namely, international environmental law, international human rights law, international security law, international humanitarian law, international criminal law. The issue of post-conflict assessment of environmental damage and post-conflict settlement of environmental matters is raised. The problems of practical implementation of the responsibility of states for violation of international obligations on environmental protection in relation to armed conflict and criminal responsibility under international law for war crimes against the environment are analyzed.

Keywords: environmental protection, international environmental law, international human rights law, international security law, international humanitarian law, international criminal law.

М. Медведєва, д-р юрид. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
Т. Короткий, канд. юрид. наук, доц.
Національний університет "Одеська юридическа академія", Одеса, Україна

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ РЕЖИМЫ ЗАЩИТЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В СВЯЗИ С ВООРУЖЕННЫМ КОНФЛИКТОМ

Рассмотрены международно-правовые режимы защиты окружающей среды в связи с вооруженным конфликтом, в частности, международное право окружающей среды (международное экологическое право), международное право прав человека, право международной безопасности, международное гуманитарное право, международное уголовное право. Поднят вопрос о постконфликтной оценке экологического ущерба и постконфликтном урегулировании проблемы защиты окружающей среды. Проанализирована проблематика практической реализации ответственности государств за нарушение международных обязательств по защите окружающей среды в связи с вооруженным конфликтом и уголовной ответственности в соответствии с международным правом за военные преступления в отношении окружающей среды.

Ключевые слова: защита окружающей среды, международное право окружающей среды, международное право прав человека, право международной безопасности, международное гуманитарное право, международное уголовное право.

УДК 340.349

Є. Попко, канд. юрид. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток спортивного права у світі демонструє свою незалежність та індивідуальність. Автором зроблено спробу проаналізувати шлях розвитку спортивного права у передових країнах світу та розглянути ситуацію в Україні.

Ключові слова: право, галузь права, спортивне право, класифікатор галузей права.

Спортивне право – одна з найновіших галузей права, що лише починає розвиватися в Україні. Проте в решті країн світу – це серйозна і самодостатня галузь права, що існує багато років. Нині для юридиспруденції залишається проблемним визначення місця спортивного права у правовій системі України. Це, зі свого боку, ускладнює процес удосконалення правових норм, що регулюють спортивні правовідносини, переважна більшість яких залишається нерегламентованою в українському законодавстві.

Найвідоміші вчені-правознавці завжди одногласно вважали, що право та закони є суттєвими для суспільства, оскільки вони служать нормам кодексу поведінки. Вони підтримують роботу спільноти. Без права буде хаос, де виживатимуть лише найсильніші. Подібним

чином, навіть якщо право і спорт часто розглядаються як "окремі сфери", спортивне законодавство є основою спортивної індустрії, що регулює безліч взаємопов'язаних правових питань, починаючи від антидопінгу, азартних ігор і завершуючи фіксацією вибору правового органу для вирішення спорів. Спорт без правового управління та чітко прописаних законів може бути порівнянний із футбольним матчем без судді. Ці закони мають надзвичайно добре розвинену модель глобалізованого регулювання і в значній мірі перетинаються з багатьма різними законами.

Спробуємо зробити історичну ретроспективу спортивного права та відстежити його розвиток.

Традиційно багато людей вважали, що спортивне право – це лише об'єднання різних галузей права. Від-

повідно до цього погляду, у законодавстві про спорт відсутні нормативні документи, які можна було б ідентифікувати, і вони взаємно залежали від правової системи загалом. Підтримуючи цю думку, автори провідного підручника "спортивного права" вийшли вперед й опублікували, що "термін "спортивне право" дещо вводить в оману. Насправді ж, спортивне право є нічим не більшим, ніж правом, що застосовується конкретно для спортивної індустрії" [1].

Упродовж останніх десятиліть любителі спорту та вчені почали ставити під сумнів цей історичний підхід. Вони твердо вірили, що така зростаюча індустрія, як спорт, потребує юридичної основи для підтримки її розвитку. Необхідність змін відчувалася в позиції юридичної спільноти, яка зрозуміла, що потрібно рухатись далі і вирішити правові питання, які обертаються навколо спортивних і змагальних подій. Професор Бурлетт Картер була одним із багатьох науковців, що виступали за розвиток спортивного права як окремої сфери права. Вона стверджувала, що "перетворювальний процес спортивного права привертає дедалі більше уваги юридичних шкіл до спорту, а також зростає значення спортивного регулювання як для самих учасників, організацій, так і для вболівальників та спостерігачів" [2]. Вона стверджувала, що подібні події формуватимуть спортивне право від "курсу лекцій без програми" до самодостатньої сфери права. Створення різних урядових і неурядових організацій з автономною владою для формування своїх нормативних документів ще більше підсилює цю трансформацію.

Після багаторічних дебатів і протилежних поглядів, спортивне право тепер сприймається як самостійна сфера права у розвинених країнах світу. Прихильники цього погляду стверджують, що спорт – це спеціалізована сфера розваг, що простягається далеко від широкого кола питань регулювання різноманітних видів спорту до правил ведення трансляцій у будь-якому куточку світу. Отже, це вимагає адміністрування суб'єктом права. Особи, які підривають авторитет спортивного права, стверджують, що це лише об'єднання різноманітних юридичних дисциплін і воно не має власної правової бази. Однак, насправді, це твердження стосується більшості "основних" галузей права. Правові підстави, що відрізняються від цивільного та кримінального права, взаємозалежні один від одного. Деліктне право може цілком ілюструвати це, головною метою якого є покарання правопорушників, подібно до кримінального права, однак це класифікується як загальні стандарти зобов'язання громадян. Перекриття юридичних доктрин і термінології неминуче. Спортивне право нині загально-визнане не тільки в юридичних школах різних юрисдикцій, але і як найцікавіша та бажана сфера практики для юристів. Спортивна індустрія тепер є повноцінним бізнесом, що гарантує гонорари у мільярди доларів.

Спортивне право США поділяється на різні категорії, оскільки не існує єдиного федерального законодавства для його регулювання. На відміну від більшості інших країн, Сполучені Штати не мають міністерства спорту, і більшість рішень, розроблених відповідно до різних законодавчих актів, ухвалюють незалежні комітети.

Спортивне право США може бути класифіковане на такі види: аматорський спорт, професійний спорт і міжнародний спорт [3].

Аматорський спорт. Ця категорія широко варіюється від різних шкільних турнірів до величезної кількості змагань між університетами. Акт аматорського спорту 1978 р. привів до створення Спортивного конгресу, національного керівного органу для спортсменів-аматорів, який управляється трастовим фондом, що

дозволяє спортсменам-аматорам отримувати кошти та спонсорські платежі, не втрачаючи аматорського статусу.

Професійний спорт. У цій категорії слід говорити про договірні відносини між окремим гравцем і власником команди. Більшість спортивних клубів у США нині мають стандартний контракт із гравцем, що регулює відносини між сторонами.

Міжнародний спорт. Існує два спортивні заходи, що охоплюють практично всі країни світу та водночас є наймасовішими у світі. Ідеться про Олімпійські ігри, що регулюються Міжнародним Олімпійським комітетом і чемпіонат світу із футболу під егідою FIFA.

Сполучені Штати створили національний Олімпійський комітет у 1950 р. відповідно до положень Закону про олімпійські й аматорські види спорту Теда Стівенса, який набрав чинності 1978 р. Національний Олімпійський комітет – це некомерційна корпорація, що федерально закріплена і не отримує фінансової підтримки від федеральних органів влади.

Сполучене Королівство. Засноване Королівською хартією в 1996 р., Спортивне товариство Великої Британії, урядовий орган, працює у співпраці із внутрішніми спортивними радами та кількома іншими установами, щоб сприяти розвитку спорту у країні. Він відповідає за управління та розподіл державних інвестицій і є статутним розповсюджувачем коштів, залучених Національною лотереєю.

Спортивне товариство Великої Британії фінансується Департаментом культури та відповідає за медіа та спорт. Величезна мережа спортивних клубів по всій території Сполученого Королівства управляється через власні національні органи управління спорту. Загалом, така структура у Великій Британії, хоча й складна і багатогарова, задовольняє потреби спорту на всіх рівнях – від розвитку місцевого населення та рекреаційного спорту до найкращих спортсменів-професіоналів, які представляють країну на світовій арені [4].

Китай має національне законодавство, що широко відоме як закон Китайської Народної Республіки про фізичну культуру і спорт, 1995 р., який спрямований на просування і розвиток фізичної культури та спорту в Китаї. Цей закон регулює спорт безпосередньо зі шкільного рівня, надаючи повноваження адміністрації Міністерства освіти Китаю. Закон передбачає застосування національного стандарту кваліфікації фізичного виховання для початківців, які бажають узяти участь у спортивних заходах у своїй школі. Існує також орган з розв'язання спорів, створений відповідно до закону, що встановлює арбітражні установи для розв'язання спору. Цей закон зобов'язує державу вносити спортивні витрати та кошти для спортивного капітального будівництва у фінансові бюджети та плани капітальних інвестицій [5].

Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) є відносно новою юрисдикцією, але яка швидко розвивається у сфері спортивного права та врегулювання спорів. Обидва найбільших міста країни Дубаї та Абу-Дабі приймають деякі з найпрестижніших спортивних подій у світі, включаючи один з етапів світового чемпіонату зі спортивних перегонів Формули-1, PGA-турніри з гольфу, тенісні турніри ATP та WTA, міжнародні марафони й останній турнір із крикету в Індійській прем'єр-лізі. Значні зрушення відбулися за останнє десятиліття і, як наслідок, національне спортивне агентство від аматорського до професійного рівня тепер дотримується правил міжнародних спортивних органів.

Однією з найвідоміших спортивних асоціацій у країні є Футбольна асоціація ОАЕ. Вона була створена відповідно до Резолюції Міністрів № 17 від 1972 р. Правові повноваження Міністерства молоді та спорту вплива-

ють із двох статутів: Закону № 1 від 1972 р., що стосується повноважень міністерства та Закону № 12 від 1972 р., який регулює діяльність клубів та асоціацій у сфері охорони молоді [6]. ОАЕ також планує закріпитися як всесвітньо визнаний центр врегулювання спорів у спортивній індустрії. Внаслідок угоди між судовим департаментом Абу-Дабі та Міжнародною арбітражною радою зі спорту (ICAS) у країні було створено Арбітражний суд для спорту (CAS). На додаток до цього існує також проєкт закону, що передбачає створення Центру спортивного арбітражу ОАЕ.

В Індії спорт за останні кілька десятиліть перетворився на багатомільярдну індустрію з особливим акцентом на крикет. Це привело до створення окремого міністерства спорту, відомого як Міністерство у справах молоді та спорту. У квітні 2008 р. були створені два відділи, а саме Департамент у справах молоді та Департамент спорту, під керівництвом секретаря Уряду Індії.

Відповідно до Олімпійської хартії, що обмежує вплив уряду спортивних федерацій, спортивні органи Індії є автономними утвореннями. Індійська Олімпійська асоціація відповідає за всі питання, пов'язані з міжнародним представництвом і просуванням спорту у країні. Крім того, існують федерації для неолімпійських видів

260.000.000	Фізична культура і спорт. Туризм
260.010.000	Загальні питання фізичної культури і спорту
260.020.000	Управління у сфері фізичної культури і спорту
260.030.000	Види спорту
260.040.000	Добровільні спортивні товариства
260.050.000	Олімпійський рух. Паралімпійські ігри. Дефлімпійські ігри
260.060.000	Професійний спорт
260.070.000	Спортивні споруди
260.080.000	Працівники закладів фізкультури і спорту. Соціальні гарантії.

Законодавство про фізичну культуру і спорт розвивалося в нашій правовій системі, насамперед, як законодавство про організацію та проведення змагань. Наразі існує близько 1,5 тис. нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері фізичної культури та спорту. Державна підтримка фізичної культури і спорту також відображена в Конституції України. Обов'язок держави дбати про розвиток фізичної культури і спорту закріплює ст. 49 Конституції України.

Законодавство, що регулює спорт, є порівняно новим і молодим, але воно не тільки регулює багатомільярдну індустрію, що стосується життя людей у всьому світі, але й допомагає зберегти суть спорту. Сприйняття спортивного права як практики, можливо, залежить від думки тих, хто його практикує. У своєму найбільш фундаментальному сенсі, ця сфера права підтвердила себе протягом останнього десятиліття як така, що гідна значущості, яку вона має нині.

Можна погодитись із С. Алексєєвим, який зазначає, що предметом правового регулювання спортивного права, як комплексної спеціалізованої галузі права, є визначена група суспільних відносин, що характерна лише цьому праву. Під предметом спортивного права вчений розуміє обмежений комплекс суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту – цивільних, трудових і соціального забезпечення, державно-управлінських (адміністративних), фінансових, ресурсного забезпечення, господарських, кримінальних, у сфері спортивної медицини та протидії застосуванню допінгу, міжнародних, процесуальних (зокрема з урегулювання спорів) [8].

Отже, спортивне право як частина правової системи України поступово починає набувати ознак самостійної

спорту, наприклад, Індійська контролююча рада із крикету [7]. Ці федерації безпосередньо пов'язані з їхніми міжнародними федераціями.

Усі спортивні керівні органи зареєстровані як товариства згідно із Законом про реєстрацію товариств XXI 1860 р. Вони отримують державну допомогу різними засобами, починаючи від прямої фінансової допомоги до непрямих субсидій у вигляді податкових пільг. Як передумова для отримання фінансової допомоги, кожне спортивне товариство повинно мати спостерігача, що призначений урядом, щоб контролювати усі внутрішні процеси.

Україна. Якщо оцінювати положення спортивного права в системі сучасного українського права, то не можна не зауважити, що спортивне право вже існує як галузь законодавства. Існування спортивного права як самостійної галузі права, а також як науки наразі перебуває під питанням. Існування спортивного права як самостійної галузі законодавства визнане легальним шляхом внесення у Класифікатор галузей законодавства України, затверджений наказом Міністерства юстиції України 2.06.2004 р. за № 43/5 з присвоєнням відповідного номера:

галузі права, у межах якої об'єднуються такі правові інститути, як інститут спортивного суддівства, спортивного арбітражу, спортивної відповідальності тощо. Виділення спортивного права в самостійну галузь суттєво сприяє розвитку специфічних за своєю природою та змістом правовідносин.

Постійний розвиток спорту в Україні зумовлює необхідність удосконалення та кодифікації законодавства, яким регулюються спортивні правовідносини. Відсутність кодифікованого та концептуального нормативно-правового акта, дія якого здатна була б урегулювати різні сфери спортивних правовідносин, зумовлює наявність великої кількості декларативних норм спортивного права. Натепер ускладнення реалізації прав та інтересів суб'єктів спортивних правовідносин, наявність правозастосовних колізій призводить, як наслідок, до того, що значний масив суспільних відносин у сфері спорту в Україні залишаються поза межами дії норм права. З огляду на це необхідно принципово переосмислити законодавцем важливість спортивних правовідносин і на законодавчому рівні удосконалити систему норм у галузі спортивних правовідносин аж до створення відповідних кодифікованих актів.

Підсумовуючи, узагальнено можна визначити, що спортивне право є окремою комплексною галуззю права, правові норми якої регулюють різного спектра відносини у сфері фізичної культури та спорту, що виникають між суб'єктами цих відносин при здійсненні фізкультурно-спортивної діяльності, що не може у своїй єдності бути забезпечено нормами однієї основної галузі права.

Список використаних джерел:

1. Cozzillio Michael J. Sports Law 5 / Michael J. Cozzillio & Mark S. Levinstein. – 1997.
2. Carter Burlette. Introduction: What Makes a "Field" a Field? / Burlette Carter. – 1999. – 1 VA.J.SPORTS & L. 234, 245.
3. Greenberg Martin. Foreword to Gardner / Martin Greenberg. – 1999. – Supranote 2, at vii.
4. Hartley Hazel. Sport, Physical Recreation and the Law. – 2nd ed. / Hazel Hartley. – L.: Routledge Cavendish, 2009.
5. Nafziger James A. R. China's Sports Law / James A. R. Nafziger and Li Wei // The American Journal of Comparative Law. – Summer, 1998. – Vol. 46. – No. 3. – P. 453-483.

6. The Development of Sports Law in the United Arab Emirates by Saleh Al Obeidli [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.tamimi.com/law-update-articles/the-development-of-sports-law-in-the-united-arab-emirates>.

7. Secretary, Ministry of Information and Broadcasting v. Cricket Association of Bengal. – AIR 1995. – SC 1236.

8. Алексеев С.В. Спортивное право России : учеб. / С.В. Алексеев ; под ред. П.В. Крашениникова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТА-ДАНА, Закон и Право, 2012.

Надійшла до редколегії 03.08.19

Y. Popko, Ph.D., ass.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE HISTORY OF SPORTS LAW'S FORMATION IN THE WORLD AND IN UKRAINE

The rapid development of sports law in the world demonstrates its independence and individuality. An attempt was made to analyze the development of sports law in the advanced countries of the world and to consider the situation in Ukraine.

Keywords: law, branch of law, sports law, classifier of branches of law.

Е. Попко, канд. юрид. наук, ассист.
Киевский национальный университет им Т. Шевченко, Киев, Украина

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА В МИРЕ И В УКРАИНЕ

Стремительное развитие спортивного права в мире демонстрирует свою независимость и индивидуальность. Автором предпринято попытку проанализировать путь развития спортивного права в передовых странах мира и рассмотреть ситуацию в Украине.

Ключевые слова: право, отрасль права, спортивное право, классификатор отраслей права.

УДК 453.35

Е. Ткаченко, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

З огляду на аналіз наявних теоретичних напрацювань щодо відносин власності подружжя в міжнародному приватному праві визначено сутність категорії права власності та його ключові характеристики. Подано основні підходи до періодизації відносин власності подружжя. На основі цього запропоновано історичну періодизацію правового регулювання майнових відносин подружжя в Україні й інших державах Східної Європи. Ураховуючи сучасні суспільні та економічні зміни в різних країнах світу, розглянуто питання законного режиму майна подружжя. Зроблено висновок про необхідність подальшого дослідження зазначеної проблематики, зважаючи на зміну сутності шлюбно-сімейних відносин.

Ключові слова: відносини власності, режим власності, право власності, подружжя, міжнародне приватне право.

За сучасних умов дослідження питань правовідносин власності залишаються незавершеними, адже в зазначеній сфері можна знайти проблематику, вивчення якої збагатить сучасну науку міжнародного приватного права за допомогою вироблення цілісного уявлення про такі правовідносини. Відповідно, детального вивчення потребують питання, пов'язані з особливостями правового регулювання відносин власності подружжя в міжнародному приватному праві: право власності, що є центральним у системі речових прав, виходить за межі регулювання внутрішньодержавним правом і закріплюється на міжнародному рівні за рахунок поширення правовідносин, ускладнених іноземним елементом [10, с. 515].

У світлі зауваженого вище не можна уникнути розгляду питання права власності загалом, оскільки воно є складним правовим феноменом, що досліджувався науковцями в усі часи. Власність і право власності співвідносяться як зміст і форма одного і того самого явища. Із цього приводу С. Алексеев стверджує, що власність за самою суттю створених відносин – це і право власності. Власність без "права на неї" втрачає будь-який сенс, основи свого існування. Це означає, що при наданні власності загальної характеристики визначального значення набуває її правова складова, яка є основою того, що дві близькі і, водночас, здавалося б, різні категорії – "власність" і "право власності" – за своєю суттю й основними рисами є тотожними,

адже збігаються і перекривають (нехай і не в усьому) одна одну [2, с. 7-27].

На думку Ю. Толстого, право власності є системою правових норм, що регулюють відносини щодо володіння, користування і розпорядження власником належною йому річчю на розсуд власника й у його інтересах, а також щодо усунення втручання всіх третіх осіб у сферу його господарського панування [4, с. 411]. Є. Суханов стверджує, що право власності як суб'єктивне цивільне право – закріплена законом можливість особи на свій розсуд володіти, користуватися і розпоряджатися належним їй майном, одночасно беручи на себе тягар і ризик його утримання [6, с. 32]. З погляду В. Камишанського, право власності – це найбільш речове право, у якому розсуд власника визначається його волею, межами й обмеженнями, встановленими законом в інтересах третіх осіб і суспільства загалом. Власнику належать права володіння, користування, розпорядження своїм майном [5, с. 420]. К. Скловський, зі свого боку, не бачить необхідності давати повного визначення праву власності і пропонує кожному досліднику сконструювати своє визначення цієї категорії, зважаючи на специфічні властивості абсолютного речового права [11, с. 205-215].

У кожній державі центральним правовим інститутом є інститут права власності, адже праву власності належить головне місце в системі речових прав [15, с. 121]. Згідно з позицією О. Юлдашева, у різних правових сис-

темах світу речові права характеризуються двома основними ознаками:

- вони прямо передбачені законодавством: особа не може за своїм бажанням створювати будь-які різновиди речових прав;
- вони належать до прав абсолютних, за яких правочинності носія права відповідає обов'язок усіх інших осіб визнавати їхню дію й утримуватися від їхнього порушення [15, с. 121].

До прикладу, положення § 903 ч. 3 Цивільного уложення Німеччини, присвячені власності, встановлюють правомочності власника. Власник речі може в тій мірі, у якій цьому не перешкоджає закон або права третіх осіб, розпоряджатися річчю на свій розсуд й усувати будь-який вплив з боку інших осіб [7, с. 549-550]. Згідно зі ст. 544 Цивільного кодексу Франції, власність – це право користуватися і розпоряджатися речами найбільш абсолютним чином, якщо тільки їхнє використання не забороняється певними законами або регламентами [3, с. 392].

Можемо стверджувати, що власність – це право максимально повного панування над річчю. Проте з давніх-давен праву відомий феномен спільної власності, коли кілька суб'єктів здійснюють панування над річчю одночасно. У зазначеному випадку особливого значення набуває феномен відносин власності подружжя. При вивченні історії розвитку інституту подружньої власності виникає питання, пов'язане з періодизацією правовідносин власності подружжя.

Наприклад, О. Чефранова пропонує авторську періодизацію, що передбачає три стадії:

- перша стадія – первісна, – що відрізняється спільністю володіння майном усіх членів первісної сім'ї;
- друга стадія характеризується наявністю роздільної або спільної часткової власності;
- третя стадія пов'язана із формуванням особливої майнової спільності, в основі якої лежить спільна власність подружжя щодо придбаного під час шлюбу майна [14, с. 7].

А. Слепакова, проводячи дослідження історичного розвитку правового регулювання майнових відносин подружжя, цілеспрямовано утрималася від виділення будь-якої періодизації правовідносин власності подружжя [12, с. 55-82]. Такий підхід, на наш погляд, легко пояснюється тим, що еволюція майнових відносин подружжя з часів Київської Русі і дотепер відбувалася під впливом релігійних, економічних і політичних чинників. Наприклад, самобутність України, що реалізувалася в її просторово-географічній ролі по осі "Схід – Захід", розпорошена урбанізація, століття кріпацтва, православна релігія, що стала на кілька століть майже монопольним регулятором шлюбно-сімейних відносин, період радянської влади – перелік основних причин, що призвели до розрізненості правових норм, застосування яких ставилося часом у залежність від географічних і соціальних факторів. Іноді науковці висловлювали абсолютно протилежні погляди щодо дії того чи іншого принципу побудови правовідносин власності подружжя протягом одного і того ж історичного періоду, щодо однієї і тієї ж географічної місцевості або соціального прошарку населення. Усе це створює чимало перепон у правильному тлумаченні, зіставленні і встановленні певної періодизації розвитку правовідносин власності подружжя для сучасних фахівців.

Представляється можливим визначити найбільш яскраво виражені принципи побудови правовідносин подружжя, що визначають режим їхнього майна на теренах України й інших держав Східної Європи в різні історичні періоди:

1) період Київської Русі – IX ст. Режим майна побудований на принципах спільності всього майна подруж-

жя незалежно від способів і часу його придбання, де право розпорядження одноосібно належить чоловікові. Майновий стан дружини поставлено в залежність від форми, у якій укладався шлюб;

2) період X–XIII ст. Режим майна побудований на принципах спільності всього майна незалежно від часу і способів його набуття, де подружжя діє як єдиний суб'єкт у договорі або майном розпоряджається чоловік за згодою дружини;

3) період XIV–XVII ст. Режим майна побудований на принципах спільності набутого у шлюбі майна, де обидва з подружжя вважаються власниками. Майно кожного з подружжя становить придбане до шлюбу майно, а також те майно, що придбане під час шлюбу відповідно до безоплатних угод. Спільним майном розпоряджаються обидва члени подружжя, діючи як єдиний суб'єкт у договорі, або ж майном розпоряджається чоловік за згодою дружини. Чоловік розпоряджається своїм майном самостійно, а дружина – за згодою чоловіка;

4) період XVIII–XIX ст. Режим побудований на принципах роздільності майна незалежно від часу і способу його придбання;

5) XX ст. Режим побудований на принципах спільності майна, придбаного подружжям у шлюбі. Майном подружжя є майно, придбане до шлюбу і придбане в шлюбі, згідно з безоплатними угодами. Правомочності щодо майна, яке належить на праві спільної власності, обидва з подружжя здійснюють за обоюсторонньою згодою. Розпорядження майном кожного з подружжя проводиться самостійно, без згоди другого члена подружжя.

Сучасний, об'єктивний погляд на ситуацію було висловлено О. Чефрановою, яка, провівши комплексне всебічне дослідження зазначеної проблематики, висунула припущення, що імперативне встановлення радянською владою загальної власності на майно було продиктовано аж ніяк не прагненням до захисту жінки, яка не мала самостійного джерела доходу: демографічні дані вказують на практичну відсутність дружиндомогосподарок у СРСР. На думку автора, спільність майна визначалася політичними й ідеологічними чинниками, спрямованими на викорінення будь-яких проявів самостійності й незалежності особистості від держави. З огляду на зазначене, вважаємо, що і відсутність інституту шлюбного договору в радянському праві є природним продовженням послідовної ідеологічної політики КПРС.

У 1990-х рр. розпад радянського ладу, суспільні й економічні зміни створили неминучу потребу не тільки в серйозному корегуванні, а й у кардинальній зміні низки інститутів сімейного законодавства. Зокрема, науковці почали порушувати питання законного режиму майна подружжя.

І. Жилінкова, наприклад, під законним режимом майна подружжя визначає такий порядок регулювання майнових відносин подружжя, що базується безпосередньо на нормах законодавства і має універсальний характер, тому що розрахований на всіх осіб, які мають статус подружжя [9, с. 166]. Схожу позицію займає й А. Слепакова, проводячи відмінності між спільністю придбаного в шлюбі майна, як основоположного принципу регулювання подружніх відносин, і режимом речей, що належать подружжю на праві спільної сумісної власності [12, с. 196]. На думку О. Чефранової, під правовим режимом майна подружжя слід розуміти комплекс цивільно-правових, сімейно-правових, цивільно-процесуальних засобів, що поєднують дозволи, заборони, позитивні зобов'язання і заходи примусу, спрямовані на регулювання майнових відносин між подружжям із метою забезпечення єдності сім'ї, захисту майнових інтересів подружжя загалом і кожного з подружжя окре-

мо, а також встановлення балансу між інтересами особистості, сім'ї та суспільства [13, с. 27].

На думку М. Дяковича, законний режим майна подружжя – це правовий інститут, що визначений та комплексно врегульований нормами цивільного і сімейного права. Законний режим майна подружжя можна, зі свого боку, поділити на дві групи: майно, яке перебуває у спільній сумісній власності (режим спільності), та майно, яке є особистою приватною власністю дружини та чоловіка (режим роздільності). Крім законного режиму майна подружжя, існує ще й договірний режим, який визначається не законом, а домовленістю між подружжям [8, с. 128].

Резюмуючи викладене вище, під законним режимом майна подружжя пропонуємо розглядати порядок регулювання відносин, які складаються з приводу майна подружжя, що визначає характер й обсяг прав та обов'язків кожного з подружжя щодо цього майна.

Однак нині відносини власності подружжя також стають предметом регулювання міжнародного приватного права, адже дедалі більшого поширення набувають шлюбно-сімейні відносини, ускладнені іноземним елементом. Наприклад, у ст. 3 Гаазької конвенції про право, що застосовується до режимів власності подружжя, від 14 березня 1978 р. визначається, що режим власності подружжя регулюється внутрішнім правом, визначеним подружжям до шлюбу. Подружжя може визначити тільки одне з поданих прав:

- право будь-якої держави, громадянином якої є один із подружжя під час такого визначення;
- право тієї держави, у якому один із подружжя має своє звичайне місце проживання під час такого визначення;
- право першої держави, у якій один із подружжя набуває нове звичайне місце проживання після шлюбу [1].

Право, визначене таким чином, застосовується до всієї власності подружжя. Проте подружжя, незалежно від того, визначило воно чи ні право згідно з попередніми абзацами, може, щодо всього або деякого нерухомого майна, визначити право того місця, де розміщена ця нерухомість. Подружжя може, крім того, передбачити, щоб нерухомість, яка може бути згодом придбана, регулювалася правом місця, де така нерухомість розміщена [1].

Зі свого боку, ст. 4 згаданого документа зазначає: якщо подружжя до вступу в шлюб не визначило застосовне право, то режим їхньої власності регулю-

ється внутрішнім правом держави, у якій обоє набувають своє перше звичайне місце проживання після вступу в шлюб [1].

Однак, ураховуючи той факт, що нині шлюбно-сімейні відносини за участі іноземних громадян набувають дедалі більшого поширення, часто виникають проблеми, пов'язані з тим, що подружжя є громадянами різних держав, адже урізноманітнюються не тільки способи укладання шлюбу, а й відносини власності. З огляду на це регулювання питання відносин власності подружжя в міжнародному приватному праві набуває дедалі більшої теоретичної та практичної актуальності і потребує подальшого детального вивчення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя від 14 березня 1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_923.
2. Алексеев С.С. Право собственности. Проблемы теории : монограф. / С.С. Алексеев. – М. : НОРМА: НИЦ Инфра-М, 2012.
3. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) Code civil des Français (Code Napoléon) / пер. с франц. В.Н. Захватаева. – М. : Инфотролик Медиа, 2012.
4. Гражданское право : в 3 т. / под ред. Ю.К. Толстого, А.П. Сергеева. – М. : ТК "Велби", Изд-во "Проспект", 2005. – Т. 1.
5. Гражданское право : в 3 ч. / под ред. В.П. Камышанского, Н.М. Коршунова, В.И. Иванова. – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Эксмо, 2010. – Ч. 1.
6. Гражданское право : в 4 т. / отв. ред. Е.А. Суханов. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – Т. 2: Вещное право. Наследственное право. Исключительные права. Личные неимущественные права.
7. Гражданское уложение Германии. Вводный закон к Гражданскому уложению / пер. с нем., науч. ред.: Н.Г. Елисеев, А.Л. Маковский, Т.Ф. Яковлева. – М. : Волтерс Клувер, 2004.
8. Дякович М.М. Сімейне право / М.М. Дякович. – К. : Правова єдність, 2009.
9. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи / И.В. Жилинкова. – Х. : Ксилон, 2000.
10. Котляр О.І. Регулювання права власності за міжнародним правом / О.І. Котляр // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 515-520.
11. Скловский К.И. Собственность в гражданском праве / К.И. Скловский. – 5-е изд., перераб. – М. : Статут, 2010.
12. Слепакова А.В. Правоотношения собственности супругов : монограф. / А.В. Слепакова / Москов. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова; Исслед. центр частного права. – М. : Статут, 2005.
13. Чефранова Е.А. Имущественные отношения супругов : науч.-практ. пособ. / Е.А. Чефранова. – М. : Эксмо, 2008.
14. Чефранова Е.А. Механизм семейно-правового регулирования имущественных отношений супругов : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Елена Александровна Чефранова ; Гос. образоват. учреждение высшего профессионального образования "Росс. прав. акад. Министерства юстиции Российской Федерации". – М., 2007.
15. Юлдашев О.Х. Міжнародне приватне право: Теоретичні та прикладні аспекти / О.Х. Юлдашев. – К. : МАУП, 2004.

Надійшла до редколегії 20.12.19

Ye. Tkachenko, Ph.D. Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PROPERTY RELATIONS BETWEEN SPOUSES IN THE PRIVATE INTERNATIONAL LAW: THEORETICAL ASPECTS

On the basis of the analysis of the available theoretical developments concerning property relations between spouses in the private international law, the essence of the category of property rights and their key features are determined. The main approaches to periodization of property relations between spouses are given. On this basis, a historical periodization of the legal regulation of property relations between spouses in Ukraine and in the other countries of Eastern Europe is proposed. Taking into account current social and economic changes in different countries of the world, the issues on the legal regime of property of spouses are considered. The conclusion stresses the necessity of further exploration of this topic in the context of change of the essence of marriage and family relations.

Keywords: property relations, property regime, property rights, spouses, private international law.

Е. Ткаченко, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОТНОШЕНИЯ СОБСТВЕННОСТИ СУПРУГОВ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Исходя из анализа имеющихся теоретических работ касательно отношений собственности супругов в международном частном праве, определена сущность категории права собственности и его ключевые характеристики. Представлены основные подходы к периодизации отношений собственности супругов. На основе этого предложена историческая периодизация правового регулирования имущественных отношений супругов в Украине и других государствах Восточной Европы. Учитывая современные общественные и экономические изменения в различных странах мира, рассмотрены вопросы законного режима имущества супругов. Сделан вывод о необходимости дальнейшего исследования данной проблематики с учетом изменения сущности брачно-семейных отношений.

Ключевые слова: отношения собственности, режим собственности, право собственности, супруги, международное частное право.

Наукове видання

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Випуск 1(49)

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та електронні носії не повертаються.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 6,5. Наклад 300. Зам. № 219-9573.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № МВ1.
Підписано до друку 23.12.19

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"

Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01030
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 72; тел./факс (38044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
http: vpc.univ.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02